

Ålands fredsinstitut

The Åland Islands Peace Institute

NGO in Special Consultative Status with the Economic and Social Council of the United Nations

Demilitariseringens aktuella utmaningar

Den 30 mars varje år uppmärksammas Ålands demilitariseringsdag. Exempel på freds- och förtroendeskapande åtgärder - som Ålands demilitarisering och neutralisering - är viktiga som motvikt till trenden mot ökad våldsanvändning och militarisering, såväl i internationella sammanhang som i Östersjön. Därför är det viktigt hur demilitariseringen uppfattas, diskuteras och bevakas. De tre viktigaste utmaningarna just nu är ett korrekt och modernt synliggörande av demilitariseringsområdet på sjökort, den praktiska hanteringen av effekterna av gränsbevakningscentralens flyttning till Åbo och till sist att Åland förblir utanför samarbeten där militära och civila aktiviteter smälter samman.

Fortfarande saknas en modern utmärkning av den demilitariserade zonen på sjökort och kartor. Statsrådets utrikes- och säkerhetspolitiska ministerutskott beslöt vid ett möte den 18 november 2011 att en del av den s.k. gränsarbetsgruppens förslag, ska förverkligas, fem år efter det att arbetsgruppens rapport blev klar. Det gäller den koordinatuppdatering och sjökortsmodernisering som är nödvändiga för att kunna ange korrekt de exakta punkterna för demilitariseringszonen och för att kunna visa dem på sjökort, elektroniskt och på papper. Då mycket av förarbetet redan är gjort i samband med arbetsgruppens verksamhet, torde det inte vara alltför tidskrävande att resultatet redovisas och även att parterna i demilitariseringskonventionerna informeras. Landskapsregeringen och självstyrelsepolitiska nämnden kan även här följa från nära håll arbetet. Det tycks dock saknas en tidsplan för detta arbete, både i Helsingfors och på Åland, och det är oklart när parterna i avtalen ska informeras.

En längre tid har landskapsregeringen (den förra och den nuvarande) arbetat med en tilltänkt strategi i demilitariseringsfrågor, men något slutligt resultat har ännu inte presenterats för allmänheten. Under tiden har flera problem blivit uppenbara i den praktiska i hanteringen av demilitariseringen. Ett sådant faktum är att gränsbevakningscentralen har flyttat till Åbo, inom ramen för den centralisering som gränsbevakningen i Finland genomgått. Tidigare var praxis att gränsbevakningschefen på Åland hade nära kontakt med landshövdingen och lantrådet i frågor som rörde misstänkta överträdelser av demilitariseringen och i andra frågor kring hanteringen av frågor som berör demilitariseringen. Det gav landskapet en informationsfördel och möjlighet att enkelt och direkt diskutera med gränsbevakningens lokala chef. Nackdelen var att man hade på Åland placerad gränsbevakningen som är en hybridorganisation, civil och militär på en gång. Nu har denna länk försvunnit och landskapet liksom landshövdingen måste förhålla sig till en realitet där diskussionen bör föras med Västra Finlands gränsbevakningschef samt med den högsta ledningen för gränsbevakningen i Åbo. Både landshövdingen och lantrådet får härmed nya faktiska roller i förhållande till gränsbevakningen i Åbo. Hur ska dessa nya kontaktytor utvecklas? Detta är något som en demilitariseringsstrategi på Åland måste hantera.

Till sist återstår den svåraste frågan. Mycket tyder på att den militära aktiviteten i Östersjön ökar, samtidigt som denna aktivitet sammanblandas med civila uppdrag. Den oklarhet som finns mellan sjöbevaknings- och gränsbevakningsinstitutioner, har nu spridit sig till s.k. civila-militära samarbeten, speciellt i sjö- och flygövervakningsfrågor, s.k. SUCBAS och NEFAB. Finland måste då säkerställa att åländskt territorium hålls utanför allt som de facto kan användas militärt, även om det till namnet kallas civilt.

Sia Spiliopoulou Åkermark

Docent i folkrätt och direktör för Ålands fredsinstitut

Mars 2012